מלכות פרס בפני הבית שלשים וארבע שנה מלכות יון בפני הבית מאה ושמונים שנה מלכות חשמונאי בפני הבית מאה ושלש מלכות בית הורדוס מאה ושלש מכאן ואילך צא וחשוב כמה שנים אחר חורבן הבית אלמא מאתן ושית הוו ואת אמרת מאה ושמונים הוו אלא עשרין ושית שנין קמו בהימנותייהו בהדי ישראל ולא אישתעבדו בהו ואמטו להכי לא קא חשיב להו כשפשטה מלכות הרשעה על ישראל אמר רב פפא אי טעי האי תנא ולא ידע פרטי כמה הוה לישייליה לספרא כמה כתיב וניטפי עלייהו עשרין שנין ומשכח ליה לחומריה וסימניך [1]זה לי עשרים שנה (אנכי) בביתך אי טעי ספרא נשייליה לתנא כמה חשיב ונבצר מינייהו עשרין שנין ומשכח ליה לחומריה וסימניך [א]ספרא בצירא תנא תוספאה [ב]תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן שני אלפים תורה מאימת אי נימא ממתן תורה עד השתא ליכא כולי האי דכי מעיינת בהו תרי אלפי (א) פרטי דהאי אלפא הוא דהואי אלא [2]מואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתי הוה כמה בצרן מדתני תנא ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין כי מעיינת ביה מהנפש אשר עשו בחרן עד מתן תורה ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין אמר רב פפא אי טעי תנא ולא ידע פרטיה כמה הוי לישייליה לספרא כמה כתיב וניטפי עלייהו ארבעין ותמני ומשכח ליה לחומריה וסימניך

ארבעים

מלכות פרס בפני הבית. בזמן הבית בעודו בנוי לאחר שבנאו כורש נמשכה מלכותו שלשים וארבע שנים ובטלה ותפשוה בני יון ומלכו מאה ושמונים הרי מאתים וי"ד ובני חשמונאי נטלו מלכות מיונים ומלכו ק"ג והורדוס אחריהם ק"ג הרי ד' מאות וכ' שנה שהיה בית שני בישובו: **מכאן ואילך.** ממלכות הורדוס ואילך חרב הבית ובטלה מלכותן: **צא וחשוב.** והבא למנות סדר חכמים ומייהם או שני שטר חוב או שום מעשה המאורע ימנה לחורבן מעכשיו כך וכך שנים לחורבן הבית. אלמא מאתן ושית קודם חורבן הבית פשטה דהא אמרן לעיל [ח:] דרומיים וישראל נטלו יחד המלכות מיונים וקתני הכא דישראל מלכו קודם חורבן מאתן ושית: **אמטו להכי לא חשיב להו.** ר' ישמעאל לעיל [שם] בהדי הנך דפשטה על ישראל דהא כהנהו לא שלטה עליהן דשותפי הוו: **אמר רב פפא אי טעי האי תנא.** דתנייה להך מתני' דצא וחשוב אחר חורבן: **ולא ידע.** כמנין שנים שאחר חורבן הבית כמה שנים טעה בשנה שהוא עומד בה לא ידע אי שנת כ' היא על המאות או שנת כ"א או שתים: **פרטי כמה הוו.** אין אדם טועה במאות אלא טועה בשנה או בשתים דהיינו פרטי דמאות ואלפים הוו כללי: **נשייליה לספרא כמה.** לסופר הכותב גטין ושטרות שהוא מונה למלכות יון כדאמר לקמן (דף י.) בגולה אין מונין אלא למלכות יון ואין מונין לתחלת מלכותן שהיו שם שנים מקוטעות שלא מלכו אלא בעילם ומשש שנים ואילך פשטה מלכותן ומשם והלאה מונין להן כדאמר לקמן [שם] נישייליה האי תנא לספרא כמה פרט השנים יש לו על הכלל שלו: **ונטפי עלייהו.** תנא עשרין שנין אם יש לו לסופר פרט ט"ו על כללו למנין יונים יש לו לתנא ל"ה פרט על כללו למנין שני חורבן: **לחומריה.** קשר כלומר סכום חשבונו ימצא כהוגן שהרי מנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם החורבן כדתניא לעיל דיון נטלו מלכות לסוף ל"ד לבנין הבית הוסף עליהם שש שנים שאין מונין להן הרי תחלת מניינם לסוף מ' לבניינו דהיינו ש"פ קודם חורבן נמצא כשהתחיל תנא למנות לחורבן ומנה ככר כ' שנה נשלם כלל הסופר להיות ד' מאות וכשהיה לסופר אחת פרט הי' ליה לתנא כ' ואחת כשהיה לסופר עשר שנים פרט היה לו לתנא ל' כשהגיע הסופר לת"ק ואחת יש לו לתנא קכ"א דהוי פרטי כ"א. וה"ה דמצי למיתני נבצר מינייהו תמנן ואידי ואידי חד חושבנא ודרך קצרה נקט למלתיה: **ואי טעי ספרא.** בפרטא דידיה נשייליה לתנא כמה פרטא דיליה ונבצר מינייהו עשרין וטעמא כדפרישית ואם יהיו לו לתנא מאתים ול' יהיו לו לסופר שש מאות ועשר ואם יש לתנא מאתים ועשר יהיו לו לסופר חמש מאות ותשעים. וה"ה דמצי למיתני ניטפי עלייהו תמנן אלא משום דדרך קצרה נקט ועוד דבעי לאוקומי בצירותא לספרא ותוספתא לתנא משום סימנא דספרא בצירא ותנא תוספאה: **וסימנך.** שלא (ב) תתחלף הי מבצר והי מטפי: **ספרא בצירא.** מדקדק בתיבות וכותבן במסורה בחסרון אותיות: **תנא תוספאה.** תני תוספתא: **ששת אלפים שנים.** נגזר על העולם להתקיים כמנין ימי השבוע וביום השביעי שבת ובשבעת אלפים נוח לעולם: **שני אלפים.** ראשונים נגזר עליו להיות תוהו בלא תורה: **ושני אלפים תורה.** בלא ימות המשיח: **ושני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו יצאו.** משני אלפים אחרונים מה שיצאו ומשיח לא בא: **אי נימא ממתן תורה ועד עכשיו.** עד גמר ארבעת אלפים לבריאת עולם כדקאמרת ליכא ב' אלפים: **דכי מעיינת בהו.** בשני קמאי דתוהו קודם מתן תורה תרי אלפים ופרטי מאלף שלישי תמ"ח שנים משכחת בהו: הכי גרסינן **דכי מעיינת בהו בשני דקודם מתן תורה כו'** ולא גרסינן **ועוד דכי מעיינת כו'.** ופירושם כדפרישית. צא וחשוב שנות דור ודור שחי כל אחד קודם שנולד בנו דשנים שאחרי בן אתה נותן לבן ותמצא מאדם עד שנולד נח תתרנ"ו שנים ונח חי תק"ב שנים קודם שנולד שם דכתיב (בראשית ה) ויהי נח בן חמש מאות שנה וגו' כשנולד בנו הראשון היה בן ת"ק שנים (ג) ויפת הוא הגדול מחם שנה וחם גדול משם שנה הרי תק"ב שנים לנח כשנולד שם דכתיב (שם יא) [ג](שם) בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול ואם שם לת"ק שנים דנח אתיליד כי מטו שנתים אחר המבול הוה ליה בר ק"ב דהא כתיב (שם ז) ונח בן שש מאות שנה והמבול היה חשוב תק"ב דנח ומאה דשם עד ארפכשד והוסף על נ"ו של פרט הרי תרנ"ח וארפכשד הוליד את שלח בל"ה הרי תרל"ג ומשלח עד עבר ל' הרי תשכ"ג ומעבר עד פלג ל"ד הרי תשנ"ז ומפלג עד רעו ל' הרי תשפ"ז ומרעו לשרוג ל"ב הרי תתי"ט ומשרוג לנחור ל' הרי תתמ"ט ומנחור לתרח כ"ט הרי תתע"ח ומתרח לאברהם ע' הרי תתקמ"ח על אלף ומאברהם עד יצחק ק' הרי אלפים ומ"ח ומיצחק עד מתן תורה ת' שנים כיצד ס' עד שנולד יעקב וכרדתו למצרים כתיב [שם מז] ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה הרי ק"צ משנולד יצחק וישראל היו במצרים רד"ו הרי ד' מאות ומ"ח שנים על אלפים לבריאת עולם נמצא ממתן תורה עד ד' אלפים לבריאתו של עולם אלף וחמש מאות וחמשים ושתים: **אלא מן ואת הנפש וגו'.** ומתרגמינן דשעבידו לאורייתא: **וגמירי דההיא שעתא הוה אברהם בר נ"ב.** הוסיפם על אלף ותתקמ"ח שהיו בידך כשנולד אברהם הרי אלפים תוהו: **דלמה בצירן.** לך השתא לתורה[ד] דתני תנא: **תמ"ח שנים.** היו בצירן לך: **כי מעיינת מואת הנפש אשר עשו עד מתן תורה.** הכי הוו הוסף אותן על מנין מתן תורה ונמצא אלפים מכוונין מואת הנפש **אשר עשו** וגו' עד גמר ד' אלפים לבריאת עולם והוא קע"ב שנים לאחר חורבן כיצד הרי מנית עד יציאת מצרים תמ"ח על עודף אלפים וכתיב (מ"א ו) ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל עד ויבן שלמה את הבית הרי תתקכ"ח על אלפים כשנבנה הבית וימי בית ראשון ד' מאות ועשר הרי שלשה אלפים ושל"ח שנים וגלות בבל ע' שנים הרי ת"ח וימי בית שני ת"ך הרי תתכ"ח נמצא קע"ב חסרין מד' אלפים והכי תני בסדר עולם: **אי טעי תנא.** דתני ובעונותינו שרבו יצאו ורוצה למנות כמה יצאו מהן מה שיצאו מימות המשיח וטועה בשנה או בשתים או יותר דלא ידע פרטי על כלל המאות כמה הוו דאין אדם טועה במאות לפיכך לא הוצרך רב פפא לתת סימן בטעותא דכללי: **לישייליה לספרא.** המונה למלכות יון כמה פרטי הוא כותב על כללא דידיה: **ונטפיה.** תנא בפרטא דידיה על פרטא דספרא: **מ"ח שנה.** שהרי מנין התנא מתחיל לאחר קע"ב שנים לחורבן הבית שנשלמו שני אלפים תורה ומנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם חורבן הבית הרי מנין הסופר קודם לתנא תקנ"ב שנים וכשמונה התנא ארבעים ושמונה שנה נשלמו כללו של סופר לשש מאות והתחיל פרטו מכאן ואילך כשהיה לו שנה פרט היו לו לתנא מ"ט כשהיו י' שנים פרט היו לו לתנא נ"ח. וה"ה דמצי למימר ונבציר מינייהו נ' ושתים שנה שהי' לו לסופר קודם שהתחיל תנא למנות אלא משום דלתנא סימנא מ"ח עיל ועוד דבעי לאוקומי בצירותא לספרא משום סימנא דספרא בצירא תנא תוספאה: [ה]**תנא תוספאה.** קורא מקרא שלם בתוספת אותיות. לישנא אחרינא קרי תוספאה וזה נראה עיקר דלענין קריאה דקרא לא שייך תנא כלל אלא קרא:

ארבעים

וגמירי דאברהם אבינו בההיא שעתא בר חמשין ותרתי שנין הוה. ואע"ג דכתיב (בראשית יב) ואברם בן חמש (שנים) ושבעים שנה בצאתו מחרן שתי יציאות הוו שהרי בברית בין הבתרים היה בן שבעים ואז היה בא"י ושוב חזר לחרן ועשה שם חמש שנים כדאיתא בסדר עולם ובפ"ק דשבת (דף י. ד"ה ושם) הארכתי היטב:

האי

רבינו חננאל

מלכות פרס בפני הבית ל"ד שנה מלכות יון בפני הבית ק"פ שנה מלכות בית חשמונאי ק"ג שנה מלכות הורדוס ק"ג מיכן ואילך צא וחשוב לחרבן. הנה ממלכות בית חשמונאי מלכות רומי היא אלמא מאתן ושית הוו. ופרקי' ר' יוסי כ"ו דקמו להו בהימנותיהו לא חשיב להו דלא חשיב אלא שנין דאישתעבידו להו והני כ"ו לא אישתעבידו להו. אמר רב פפא אי טעי תנא ולא ידע כמה פרטי. והוא התנא דתני להא מתניתא דר' יוסי ואמר מלכות פרס בפני הבית ל"ד שנה מלכות יון בפני הבית ק"פ שנה מלכות בית חשמונאים ק"ג מלכות הורדוס ק"ג שנה לדברי ר' יוסי אתה מוצא בעת שחרב הבית היה למלכות יון שפ"ו שנים אלא שאין אנו עכשיו מחשבין להן כן לפי ששש שנים מלכו בעילם ואח"כ פשטה מלכותם בכל העולם כדבעינן למימר לקמן הלכך הנך שית שנין דלא פשטה מלכותם בכל העולם לא חשבינן להו וכי בצרת להו משני מלכותם הוו להו בעת שחרב הבית ש"פ שנים שכל ימי הבית ת"כ הוו דל מינייהו ל"ד לפרס ושית שמלכו יון בעילם הא מ' אישתיירו להו ש"פ שנה הלכך כד מוספת על שנות החרבן ש"פ שני משכחת להו [א] לשני מלכות יונאי: חרבן הבית תתקע"א זה הוא התנא שמחשב תתקע"א לחרבן וספרא מחשב למלכות יון שהוא קודם החרבן ש"פ שנה. ובזמן שיש לחרבן תתקע"א שנה הוא למלכות יון אלף [ב] שנה והוא חשבון השטרות שהתחילו למנות משנת שלשת אלפים וד' מאות (וארבעים ושמונה) לבריאת עולם והסימן ג' תמ"ח לפי שאחר אלפים ותמ"ח שנה לבריאת עולם יצאו בני ישראל ממצרים וניתנה להם התורה והסימן ב' תמ"ח ואחר ת"פ שנה לצאתם ממצרים בנה שלמה בית ראשון ועמד ת"י שנה ואחר ע' שנה לחרבן הבית נבנה בית שני ומלכו בו פרסיים ל"ד שנים ומלכו יון שש שנים בעילם ואחר כך פשטה מלכותם בכל העולם נמצא עתה מעת שנברא העולם עד שפשטה מלכות יון בכל העולם ג' תמ"ח ולפיכך כשאתה משליך משנות העולם ג' תמ"ח הנשאר בידך משני העולם הוא מנין שני מלכות יון כמו שנתינו זו שהיא שנת ד' אלפים [ג] ותתי"ג לעולם כשתסיר מהם ג' תמ"ח נשארו בידך אלף ושל"ה למלכות יון ואם יטעה התנא בפרטן שהן ע"א ישאל לסופר כמה פרטין. יאמר לו נ"א מוסיף כ' הרי ע"א ואלו הן פרטי התנא וסימן זה לי עשרים שנה בביתך. כלומר עשרים שנה למצוא חשבון חרבן הבית וכן אם טעה הסופר בפרטיו שואל לתנא כמה פרטיו ופוחת כ' ומוצא פרטיו וסימן תנא תוספאה

ספרא חסריה: תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי עלמא שני אלפים תהו. פי' שני אלפים שנה משנברא העולם עד שבא אברהם אבינו והכניס בני אדם תחת כנפי השכינה כדכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם אבינו בההיא עידנא בר נ"ב שנין הוה. מ"ח עם נ"ב הרי מאה לא"א כשהוליד את יצחק ועל יצחק נאמר כי גר יהיה זרעך וגו' גירות ועבדות ת' שנה עד שיצאו ממצרים הרי תמ"ח שנים מההיא שעתא ופרטן מ"ח עד שהוליד את יצחק ס' עד שהוליד יצחק את יעקב מאה ול' עד שירד יעקב למצרים מאתים ועשר שנים עד שיצאו ממצרים מנין רד"ו ובשנת אלף תקנ"ב למתן תורה שלמו שני אלפים תורה ואח"כ שני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו ויצאו מימות המשיח תת"ג שנה עכשיו אם טעה זה התנא פי' שאמר ובעונותינו שרבו יצאו מהם כך וכך והוא שמחשב לבריאת עולם ובפרטי שואל לסופר פירוש שמחשב למלכות יון כמה פרטי בידו ואמר לו נ"א מוסיף עליהן מ"ח

מסורת הש"ס

א) [פי' מנהג הכותב מקרא לכתוב בחיסור כגון משה כלא וי"ו לאמר כלא וי"ו אבל התנא מנהגו לכתוב התיבה מלא בלא חיסור עי' בערוך ערך ספר ב'], ב) סנהדרין צז., ג) כפירי, ד) כע"י מאלפים לתורה, ה) [שייך לע"ב אחר ד"ה ארבעים].

תורה אור השלם

1. זֶה לִּי עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתֶךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּשְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ וַתַּחֲלֵף אֶת מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים: בראשית לא מא

2. וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שָׂרַי אִשְׁתּוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אַרְצָה כְּנָעַן: בראשית יב ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' תרי אלפי ופרטי: (ב) רש"י ד"ה וסימנך שלא תתחלף הי: (ג) ד"ה ה"ג דכי וכו' יפת הוא הגדול. נ"ב עיין בפ' בן סורר ומורה לדף ס"ט:

מוסף רש"י

שני אלפים תורה. מתת שלא ניתנה עדיין תורה והיה העולם כתוהו ומאדם הראשון עד שהיה אברהם בן נ"ב שנה כלו אלפים שנה כדמוכחי קראי דכשנשלמו אלפים שנה עסק אברהם בתורה שנאמר (בראשית יב) ואת הנפש אשר עשו בחרן, ומתרגמינן דשעבידו לאורייתא בחרן, ואמרינן גמירי דההיא שעתא הוה אברהם בר נ"ב שנין (סנהדרין צז.). ושני אלפים תורה. מן הנפש אשר עשו בחרן עד אלפים שנות המשיח, ארבעים ושמונה שנה עד שנולד יצחק ושש שנה משנולד יצחק עד שנולד יעקב הרי ק"ח, וק"ל שהיו ליעקב כשבא למצרים הרי רל"ח, ורד"ו שעמדו במצרים הרי תמ"ח, ומשיצאו ממצרים עד שנבנה בית ראשון ת"פ, דכתיב (מ"א ו) ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' הרי תתקכ"ח, ות"י שעמד בית ראשון, כדמוכחי קראי על פי חשבון שנות המלכים, וע' שנה דגלות בבל, ות"כ שעמד בית שני, הרי תתק"ח, ותתקכ"ח הרי אלפים פחות קע"ב, וקע"ב קודם השלמת ד' אלפים נחרב הבית ולסוף אותן קע"ב נשלמו שני אלפים תורה, ואידי דאמר שני אלפים תוהו קאמר שני אלפים תורה, ולא שתכלה תורה אחר שני אלפים, מ"ר (שם). ושני אלפים ימות המשיח. שלאחר שני אלפים תורה הוה דינו שיבא משיח ותכלה הגלות ויבטל השיעבוד מישראל (שם). בעונותינו שרבו. לא בא משיח לסוף ד' אלפים ויצאו מה שיצאו, שעדיין מעוכב לבא (שם צז:).

א) נ"ל לשני מלכות יונאי כמו שנתינו זו שהוא לחורבן תתקע"א וכו' שמחשב תתקע"א כו' לחורבן תתקע"א וכו'. ב) נ"ל אלף שנ"ה שנה כנ"ל ועי' בנ"ד ובספיר דרבינו נתכוון לנשיאות בשנת ד' אלפים ותת"י לספר שהי כתב ו' שנים מקודם. ג) נ"ל ותת"ג כו' אלף ושנ"ה כו' שכן ע"ה כו' יאמר לו נ"ה כו' הרי ע"ה כו'.